

ADDO IOANNEM CAPTIONEM Phocensē, cum multis re-
 tum maxime sacrae literarum peritum, & tanq̄ h̄ habeat tria corda,
 trium linguarū gratia praeclitum. Mihi certe prouide circūspiciendi,
 & confertenti non nulla, dum Poetiq̄ originem, vsum, finēq̄ cōsidero,
 hoc afferendū probandumq̄ mihi omnino videtur, Sine Theo-
 logiq̄ hoc est rerum diuinarū diligenti inquisitione, non multum ipse-
 doris habiturū Poeticā, eam p̄feram quam vir Chriſtianus, imo/
 eruditus, cum laude infumat. Tantū abest, vt his aeternam p̄becam
 neq̄ terijs neq̄ quaris (vt aiunt) Negarentibus, qui Poeticū vt in-
 micam religioſi abſciunt, in horum eorum animis, adeo plena inui-
 diq̄ pertinacia, veri iudicij intercipit, vt nec quid noſtri ſcribant, de
 dijs, nec quid vetuſti, quae origine crediderint eſſe deos, aut ſcrip-
 ferint, ſane fideles conſpiciant.

DE DIEBVS GENTILIVM NON NIHIL, ET INBI

quid de dijs Poetae uerba in diuina uideantur

TITVLVS. XVIII.

VOD si eorum, vt uolunt non inſta reſciſſa diſent, quō-
 decorum p̄corū numera aſſerunt, aut multa de dijs Echi-
 nicis mentionē faciunt, quod Poetae p̄cipuam ſtudij
 eſſe illi obijciunt, Nunq̄ aut Ciceroſi Hieronymus, aut
 M. Varronem Auguſtinus, tam diligenter legiſſent. De dijs enim
 illi inter Latinos copioſiſſime ſcripſerunt. At Auguſtinus omnem ve-
 tuſtq̄ religioſis, apud Romanos, rationē adeo uigilanter excuſa, vt
 illos antiquitarum ſcriptores nulla in parte diligentiſſe legiſſe uide-
 atur. Verum eo (dicunt illi) ſine, vt quantum illi, a veri dei cognitione
 deſtauerint oſtenderet, reſutarēq̄ quicquid a noſtre, hoc eſt ueræ
 fidei pietate abhorret. Cur non dijs boni, & uos eius gratia poetae
 libris animum impenditis, ut ea ſceptiores in dijs damnandis.
 Auguſtino/Lactantio/Tertulliano/Prudentio/reliquisq̄ qui in hoc
 ſudarunt choro, ſeſes eſſe, imo vt intelligere eos & hoſiū uerborum
 arma/caſtraq̄ in uictoriq̄ gloriā explorare poſſetis. Porro Lactan-
 tius, cum Poetae legiſſet, p̄loſq̄ ait ſummo ingenio viros, arripſiſſe ue-
 ritatem, ac p̄ne tenuiſſe, hoc tamen lapſos eſſe / q̄ in ſucata p̄mitis
 opinionibus cōſuetudine rapi, deos alios eſſe opinati ſunt, & ea quō-
 in vſum hominū Deus fecit / tanq̄ ſenſu p̄p̄ſa eſſent pro dijs ha-
 benda colendaq̄ crediderunt. Mihi certe, vt referam quod ſentio,
 eō miſeratione ponis q̄ aut odio aut maledicentia proſequendi illi
 uidentur, qui arte gratiq̄ tempora, atq̄ illi diuinae lucis exortū / per
 quam uera mundo ſalutis yta indicata eſt / in errore uoluntadina

Deorum voluntati sunt. Gentibus enim quibus per naturę admōitō
 la, sine gratię dono, ad rerum diuinę cognitionē gradus fuit nihil
 erat promptius q̄ cadere & errare. Id enim efficiebant, & animi in
 diuina obruti caligo, & insumpti studij magnitudo. Deum enim eti-
 am his qui cum verum solumq̄ esse sciunt, animo concipere & con-
 templari difficile est, ne dicam impossibile, vt Placq̄ aiebat. Quin po-
 tius illud mirū esse debet, ex antiquis philosophis & Poetis, plebsq̄
 ad veri dei cognitionē tam prope accessisse, vt inde argumentū esse
 queat, animam humanū in dei noticiā procliuam semper fuisse, tunc
 autem primum profecisse, cum id quod sapere natura non admodū
 potuit, uolante gratię dono consecutus est. Quocirca mihi nimis te-
 mere (vt in plerisq̄) L. adiantius firmitianus, optinā illā vetustorum
 scriptorum, & vt tempora ferrebant, veri studiosissimā multitudinē/
 verbius potius q̄ rationibus lacessere atq̄ insediari videtur, tanq̄ aut
 nolueris plane illi, aut salū potuerint de deo vno & vero q̄ optime
 sentire, de quo se ipse quidem videns, credensq̄ bene vbiq̄ sensit.
 Mihi haud omnino mirabile videtur, Deorum multoq̄ existimatio-
 nem, vulgaribus et imperitis animis inhefisse. Consecimur animo
 tempora conferamus historias, & ipsam mortalium diuina statibus
 tam multiforme studiū. Aegyptij qui tamē per ceteris sapere debe-
 bant, adeo a dei natura defecerūt, vt felis Crocodilos, ibides aliq̄
 id genus animalia diuino honore dignarentur. Quis, tua sententiā/
 L. adiantius crederet esse Aegyptus ne qui seras, an Creues aut Latras
 qui Saturnū aut Iouem colit/etū vt hominē. In homine enim diuini
 tantis altior gradus & ecclesie quoddam/quod venerari quis merito
 potest, quid istud? Animas inquam/quem a deo proficiscentem cō-
 munit sapientia constititur. In ferts prater vltim quod ames, non in-
 teligo. Ideoq̄ ex his aliquid Deorum permittant misceri summa in
 sania est. Nisi totam quis naturā Deum esse asserit, quod mihi hoc
 in loco/ne tentandū quidem est, nedū disputandum. Referamus de
 Mōse dei ministro, & vniū vocis eius Pracone, Hic cum solus ascen-
 disset ad dominum, pauloq̄ longius in monte moratus esset, plebs
 filiorum Israhel / in Viruli conuatiis adorationem interros / duce
 Aaron reperit, cantusq̄ & Choros asperit. Q̄ si hoc populo qui dei
 mandata respiciant, cōtingere potuit, quid non his contigisset, qui
 nullo duce, nullo magistro/ paucissimos veri studiosos quos potuis-
 sent sequi habuerūt, sedq̄ ipsos ad eo in plerisq̄ diuersos / vt iudicio
 opus esset, cui quis possisimū accederet. Multi enim Philosophorū
 cum Deos stantissent, audire eos cōsi sunt qui eos negarēt. Quid Dia-
 goras senserit, constat. Epicurus autē deos statuens, hac eos sollicitu-
 dine quasi pius carere dixit, qua mortalia cur arēt. Mōses in verō

religionis præceptione cum ea ad populi Israël deferret, quæ ubi ore
Dei demandabantur / esset quæ alioquin vir sanctissimus & conuincis-
sissimus tantum à plebis superuacua, ne quid erroris molir eury/
abhorruat, ut curuatus promissum in terram, deum orauerit et secum
ad intrandam populi proficisceretur. Verba eius Exodi tricesimo
quarto cap. hæc sunt. Si inuasi gratiam in conspectu tuo domine, obse-
ro ut gradiaris nobiscum / populus enim datus certicis est / ut aufer-
ras iniquitates nostras atque peccata, nosque possideas. &c. E quibus
patet veri perceptionem cum in ceteris rebus difficultem esse, tum max-
ime in religione quæ diuinitate rerum explanationem sibi vendicat / et
alio, ut longe omnium difficilissima est tractata / ita omnium maxime a
vulgarium animorum capacitate aliena. Ut haud inepte ob eam rem
venerabilissimi Theologi, quæ secreta & supra vulgi captum sublimia
erant, figuris celasse & simplici scriptura communelasse videantur
Quod ex Pici altero super sensu, superius adnotauimus. Paucæ igitur
hoc loco de dijs & quid de eis iudicasse Porphyrius videantur scripturus
si eadem vestigia insitam quibus ex Senecæ & Varronis traditione
lib. quarto & sexto de ciuitate Augustinus. Considerat enim hos Deos
naturales / fabulosos / & ciuiles ex toto illo Deorum numero statuisse /
de quorum origine perhibenter testis mihi frater, comicus / sed quæ quæ
comperni habeans / aut id verissimum alserere possum, sed quæ legenti
mihi de Dijs vetustatis varia, copiosa in animo venit, quæ tamen non
inper accedit his quæ scripsere plerique, coniecturæ tamen potius quæ
vix euidente ratione ducitur. PRIMVM OMNIVM: Cum consistet
varias gentes in locis varijs vero ignorato Deo / religionem sibi & que
montes olim statuisse / quarum causam nemo in vniuersam Pœtie
tribuet / cum apud plurimos Pœtie nomen ignotum fuerit, persuas-
deo mihi nil aliud / quæ quæ nature nostre, quæ quæ ad animam atti-
net & celestis est, imasum ad colendum superius se desiderium ab hominibus
suum constitutione accesserit / Nam & Cicero libro de natura Deo-
rum secundo Omnibus ait re imasum esse & in animo quasi in scriptu-
tum esse deos. Nec mirum id quid sit / ut quæ quæ ad originem suam natu-
ram tendunt, ita & humanus animus enim ex natura sua quæ quæ ha-
beat quod eum ad rerum celestium & diuinarum cognitionem prouocet.
Si igitur primis constitutioni mundi seculis, in lege nature quæ omnibus
cõmuni esset, optima vitæ ratio posita fuit / & de Deo aut his quæ ad
cultum dei attinerent, nondum lex data fuit, ad id tempus Mosis
facile erat humanum animam, solius nature diuinitate ductam in his
bonis quæ sensibus obseruabant, statim diuinitatis rationem locare,
ut in celestibus, elementis, alijsque huiusmodi, quibus vis ingens & ab ho-
minibus arbitrio longe amota, in eis videretur / simul aut ea præterire

& negligere, quæ Hebræis non nisi per legem, nobis aut per gratiam
& dei presentiam manifestata sunt, quo tempore / auto-Hieronymo (si
modo Hieronymus est) in Epistola ad Demetriadem, Ab Adam usque
ad Moysen fuerunt / quos sancte visisse & placuisse Deo scriptura est
memorat, qui erroribus & superstitionibus tenebris, non dediti, nisi verita-
tis per naturæ rectius obsequium propius accesserunt. Post legem autem
datam, si ea solis Iudæis patefacta est, quid esset Gentilibus poterat
tam peculiare quæ labi nam prolix errata in multis (ut sepe fit) accum-
mulabat posteritatis curiositas. Legem autem Iudæis datam solis quæ
non ausim affirmare / legi tamen eos qui & accepti sunt ecclesiæ &
illustribus Theologis probant, qui quod dico aperte asserunt, quo-
rum quod equidem sciam, potissimum est Nicolaus de Lyra, prestan-
tissimus ingenii interpres, qui super decimo septimo capite Mathæi scribit
primum Gentiles legem & prophetas ignorasse, & alibi super quin-
to cap. quarti Regum inquit. Naamâ fuisse cõuersum ad Iudaismum
quia non fuerit circumcissus, nec ex consequenti ad legem Mosaicam
obligatus Sed creditur Deum qui colebatur a filiis Ith abel, esse vere
Deum & ab omnibus colidum. Quod & multi gentes fecerunt, &
sine legis Mosaicæ obseruantiâ saluati fuerunt, quia ad ipsam non te-
nebantur. Hæc sere Lyræ verba sunt, quibus non gentiles sed circum-
cissos ad legem Mosaicam obligatos fuisse ait. Ad quod & Pauli ver-
ba ad Romanos secundo cap. accedere videtur cum inquit. Cum
enim gentes quæ legem non habent, naturaliter ea que legis sunt fa-
ciunt, eiusmodi legem non habentibus ipsi sibi sunt lex, qui cõmendat
opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscien-
tia ipsorum. Tali igitur lege naturæ esse apud Gentiles multi fuerunt, qui
potuerunt saluari ut & Iob saluus factus est / cum Iudeus non dicit Eu-
schio autore li. 7. Euangel. prepar. & hodie saluari non nulli eos au-
tumant, qui fidem nostram nisi non sua negligentia ignorantes, secun-
dum naturæ præscriptum degunt, aut alio absque fidei euidentiâ, credu-
litatis dono a deo confirmantur, tamen per mortali multitudinem
quæ semp. ad malum pronit est, multi interim errores in Deum colidit
emerferunt. Ita tamè ut non omnino quis abesse statim queat. Nam
cum id quod reuera summi erat / diligenti serutinio indagare non
permissio / proximo gradu ad ea quæ / sensus obuia fuerunt cõuer-
si / hinc primæ bonitatis rationem tribuerunt, quod suis visibus est pri-
mis cõmodum esset, aut in sua natura prestantissimum videbatur.
Itaque contigit, ut qui creatorem cõprehendere per vitæ conditioni non
potuerunt, in creatura quid Diuinum putarint per quod ne se ipsos qui
dem plane cognouisse videntur, cum Iudæis errore quod longe a gra-
dus sui nobilitate aberat: tamque sublimis & diuinus sunt venerat.

Quid ergo ais: applaudis ne his hominū rursis? & comuni mortaliū cecitati accedis? Absit. Sed video tamen hominē suapte ingenio ad Deum cognoscendū provocari sine vero gratia non plane ut cognoscat: consequi. PRAETEREA deorū originem/ quę ex naturę maiestate deducta est/ his potius / qui per admirationē (ut humanū est ingenii) profecti animo res ceperunt / quā his / qui quod alij tradiderant subitaxere nūcris tribuunt. Nihil enī tunc hij qui sapientes videbant / gratiō habebūt / quā res diuinas eamibus subdere. Quę si simul & Poetę fuerunt & philosophi qui in illam Deorū alicam incidere: deos illos / ut naturę studiosi bona parte excogitasse / ut minorę amites descripsisse vident: ita ut matius errati philosophorū / minus vero Poetę tribuas. ADDO quod minus mihi licet amiquissimos homines qui veritatis studiosi fuerunt / aberrasse vident / qui deos plures fecere / quā quos nullos / quasi Diagoram: Theodorū / Eumeliū Egiatam / & Callimachū / pauca quę alios fuisse nominus. Nihil enim Deorum asserere / & his enī illudere quę sollicita & necessaria sui mortalitas sibi utcumque quasi spectanda / colim colenda prescribit / damno matius quis nesciat quod presertido veneretur / certe sumunt impietatis eras. Eamque ob rem / non soleo mirari / quod Diagoras / Philosophus & Poeta ab Atheniensibus amore Suida / pulsius est & interfectori talentum promissam / Suspendi enim & sacrilegus videri potuit / qui cōmuni gentium consensui deos negando / refragabatur. Prothagoras quoque cum libelli suam seorsus esset / De dijs: neque ut sint neque ut non sint habeo dicere. Sed ab Atheniensibus / ut be postus / atque agro est exterminatus / autore Cicrone hęc natura deorū primo / libris eius in concione combusti / quamobrem Contra apud Cicronē ibidem omnes eas gentes inhumanitate effertatas colimant / apud quas nulla deorū suspitio fuerit. Illi autē qui deos fecerunt / qui venerari sunt / qui iura / qui leges / quę fas & nefas quasi Dijs iudicibus tractarunt / qui peccantes timuerunt / bene agentes sperarunt / enī casu affectu & in summo errore / magna mihi colendi dei indicta presbuisse videntur. Quę nobis Christus deus verus & verus homo / cum de se / tam Patre suo & spiritu sancto tandem exhibuit. Quę si ante nos nemo religionem tractasset / nemo diuos fecisset / posset multis verę fidei nostrę ratio non tam temerarie tradita / quā admittā leniter videri / propterea quod nullis aī nos in deo colendo / non bene sentire dico / sed ne errare quidem cōtingit / quasi nunc novam penitas & manditū Christiani molirentur. Legem igitur / aī illa vetustas & religionē nostram errando confirmat / Non confirmat / sed eam facit quę seorsum enī considerata nequa / quę temere admittā videri debeat. Cur non potius legem antiquitas seorsus est / Quid / si

ignoravit. Cur non & gentibus eam Deus participè fecit; ut disculis
sua tenebris ratio veritatis in promptu fuisset? Quid si fecisset Verum
nihil ego in hac re, ut pote quæ alioq; sit iudicij affirmatio: eam sen-
tentiam quærere relinquo, quæ Divus Ambrosius libro de omnij
gentij vocatione primo/capite quinto reddidit; ubi exponens: Cur
peritibus seculis dimiserit sint omnes gentes ingredi vias suas: vno
tâ lra ad excepto & ad cognitionem veritatis electo: & quare deus
vni homini det gratiam; alteri aut non, inter cetera sic scribit. Horij
mytherioq; iudiciorum; p; causas pius & doctus magister (Paulum in
teligens) maluit ad altitudinem divitiarum sapientiæ dei scientiaq;
suspendere q; iustitiamq; veritatis & misericordiamq; bonitatis sub-
tractum ab humana cognitione secreti: temeraria inquisitione dif-
cutere; nihil omittens de his que non oportet ignorari, nihil contræ-
tans de his que non licet sciri. Multa enim sunt in dispositione operij
quorum causis latentibus soli monstratur effectus, ut cum patet
quid gerat nō patet cur geratur, negotio in mediū deducto, & in oc-
cultum ratione subdacta ut in eadem re & de inscrutabilibus præ-
sumptio comprimat ur, & de manifestis fallitas refutetur. Hæc enim
sanctissimus ecclesiæ p;fes Ambrosius: NATVRÆ aut; ut eo re-
vertar vade digressus sum) per partes suas manifestas in nullo credo
primos mortales plus movit, q; cælo, & hæc enim stellæ in progre-
su regressuq; oriendi & occidendi vicissitudine, cum & præcipua illa
hæc Solis, qui vitam quandâ terris indere, præterea totum illud quod
ocul; nostri captum illustrare / anniq; accessu & recessu suo varia
re omnibus videbatur. Luce vero per has mirabiles reddit; & sub-
tracti luminis mutatiões: per hos statos ad Solem quem eni Plinij
mudi secus aramij esse ac plinius mensum ait: accessus & ab eo
recessus cum iam plena lucret, iam media: sæpe nusq; vifa: ac de-
mum iterum quasi renovata apparet, quis nō mirari? & omnium
maxime suspicere poterit: nō scribo hæc tenere lege Eusebij cap-
itulo primi preparatiōis Euangeliæ & multa inuenies ad hanc meij
sententiam accedentia. Hinc illud est: q; probatissimi scriptores; in-
ter quos est Iosephus: Astroq; studia: & illam monij cœlestium scien-
tiam acutissimâ esse, & a primis statim mortalibus tractatam affir-
mant. Quandoquidem nil erat quod natura ducti humani ingeni-
um magis admirari sensus fidelitate potuisset. Inde factos esse deos
& creditos mihi facile persuasit. Saturnij Iovem: Martij: Mercurij
Apollinem: Venerij: Proserpinam: tunc maxime cum per illi
us incrementa: stellis nomina data essent: & tanta siderum in
nos potestas per eos qui longa ea observacione didicerant: morta-
libus patrefacta est; & quia cœlij nomenclatura, reges Principesq;

alij admodum gaudent, factū esse puto, vt vniuersitates apud Cę-
cos præsertim non pauci his nominibus quę stellę deorum pri-
us fuerant, aut propter potentiam aut naturę morumque assimilatio-
nem, sine assentationis potissimū gratia, quę talis arguta iuuentrix
est, appellari apud illos coeperint. Pręterea & meruissē multos syde-
rum nomina Plinyus aperte cap. 7. lib. 2. naturalis historię indicat
eum ait. Nomina deorū & quę supra syderum remā ex hominū na-
ta sunt meritis louem quiddē aut Mercuriū aliter vt alios inter se vo-
cari & esse cęlestis nomenclaturę quis non interpretatione naturę
fasciat? Nos certe hodie Martis nomine donamus, qui paulo vobis
mentiores sunt & in vulnere cęlestis plus æquo proclius. Sicut &
Mercurij qui vatri versuti, & instabilis propōiti tam illud ordiunt /
tam aliud louem iudices. Veneres plus gratiosos: Saturnos iuueni
qui tardū sunt rigidisq; / dicimus. Hinc & illa tam multiplex Deorum
genealogia inuoluit. Quod vero de cęlestibus iudico id ipsum &
de Elementis existimari posse puto / quę vis ampla & lati imperiū
cum in nulla parte nostrę potestatis esse videret, magnitudinē quoq;
& secreta quadā vi / qua a deo citant, mortalium animos cōmouere
in Deorum numerum recepta sunt / vt ignis Vesper: cęlus Cybeles
in Neptunū: aer Ianonis nomine vt numen cętus sit. Quid q;
& fulgur & aeris crepitus multa q; huiusmodi quę natura proue-
nire ea esse putarunt, quib; autā louis quem cęlo etiā vetustas
statuit, aut futurū aliqui cœtus qui ad pacem bellamq; pertinerent,
interpretari possent. Imo & ex animalū quę aera essent plūsq; vici-
na cęlo quasi Deorū consilijs quiddo q; euolantes inter esse possent,
cætu: volatusq; futurā inuestigarent. IN TERRA certe, que
sedes erat errantium ex varia natura rerū, quasum occultis quędam
essent rationes, variarū nimirū reuerentia profuit, nec hoc quiddē
mirum. Quid enim est aliud quicquid in natura illustre est, q; arti fi-
cis illius qui mundum statuit: vastigilli: cui illi insidentes cō vtra nō
possent: errore circumuenti, in creatura eum statuerūt qui creauit
rat: in opere eum qui operatus erat. Quod ipsum vt ante dicebam /
ab his primū emanasse putauerim, qui primus philosopho deo-
rum naturam rimati sunt. Philosophos enim atq; eos etiā recentiores in
Deorū inuestigatiōe discessisse, libro de natura deorū primo multis
indicat Cicero: & quorū numero esse poterunt qui Poetę dixerunt.
Illud non laboro, vt Poetę mihi in Deorū superstitione ab omni erro-
re eripiantur, sed vt ostendam quę fuerit non tam ipsis q; omni vetu-
stati occasio, quę in istam eam caliginē iniegerit, præterea vt veris-
simile fiat, quę ad Deos pertinet: magnam partem ad Phisicam
gereri etiā a nobis rectissime posse: multa q; ydoli in his & naturę

& p̄fētē sapientē m̄ysteria: si quis modo non insolens nec pertinax
omnia bonis consult. At Plato; ais; p̄fētōs de D̄ijs fabulas & mȳthi
cas earum inter pretationes contemp̄sit. Eitō. Nam & hoc Eusebius
in fine Secundi Euangeli. preparationis memorię prodidit. Varium
tamen v̄stis in locis de hac re Platonem esse quis nescit? Nam Hes-
iodi Cōmenta, nonnullaq; Homeri signata resc̄denda putant / q̄
turpissimula videant narrati; q̄q; bella D̄eoy; imp̄a cōm̄icta. Quid
si aliud Hesiodus intelligens; veritatē obscurioribus figuris imagi-
nibus oc̄. n̄luit. quā non facile sit; a quocūq; erit, quem admodū Py-
thagorā quē Plato est diligenter secutus; multa adeo enigmatica cō-
plexum esse constat; vt ne hodie quidem factis cognita sint; n̄ā diui-
nator q̄s esse manet; q̄ interpret. Nam & d̄ijs; p̄igma d̄icunt; q̄
huiusmodi sunt. D̄atis duabus figuris; adijcere tertā his diuersam;
quę alteri equalis sit; alteri similis. Quod; auctore Plutarcho; in Thi-
mo Plato explicuit per hoc; quod tria mundi p̄cepta fecit. Deum;
materiam; & id̄eam; Materī confusam & incompōsitam. Idēam ex
emplarim pulcherrimā. Deum optimā causam; qui cōditio mundo
semper eum ita seruat; vt materī sit equalis; vt pote in quā totam se
diffundat. Idēq; autē similis / vt pote in quo omnis creaturę species re-
splendescit; hoc explicuit; quod problematē Pythagoras intellexit.
Hoc itaq; obscure scribendi genere; in his p̄sertim que ad diuina
perueniūt; si fr̄quentissime v̄i sunt veteres; cur idem Hesiodo nō
relinquamus? Adde his; q̄ libro de natura D̄eoy; primo Cicero Ze-
nonem ait; cū Hesiodi Theogoniā; id est; geniturā D̄eoy; interpretat
tollere omnino v̄ritates p̄cepta; q̄ cognitib; d̄eoy; : nec enim lo-
uem; nec heronem; nec V̄stiam; neq; quemq; qui ita appellatur; in
deorum habet numero; sed rebus inanimatis atq; inuis; per quam-
dam significationē; hęc docet tributa nomina. Quibus Zeno admodū
multa vel ex Hesiodo ad naturę partes referri debere; que de d̄ijs
perscriptę; s̄er; admonuit. Quin & Plato hęc obscura non reijcit; sicut
superioribus indicauimus; vbi de Mōsaica scriptura; cuius tot non
idē sentientes interpretes sunt; mentiōē faciēdamus. QUID PL V-
RA: Quis v̄stas d̄ijs colendis addidit; causam indob̄it; cur cole-
ret; habitūse videtur; difficile enim est credidū illos animos; tot arti-
um; tot monumentorum illustrum; alioqui auctores; temere ad colendum
adorandum; se aliquid correptos fuisse. Alioqui ratio non erit; cur
non celestis et epidauris suas; quas humi terrebant; posuiss; q̄ quod a
priuato v̄iū longius aberat; d̄eoy; nomine dignati fuerint. Bene ergo
D̄eos coluerunt. Absit vt auseram; nam errasse quis non videt; Hoc
vellem videri tibi; non temere & quasi Coruus fecit; in D̄eoy; illos
obseruantiā incidisse: VENERIS quidē nomine illā ym̄ terrę insitā

quæ omnia propagat humi nascens: & quod ad arborum herbariarum
attinet naturam: ita in membris nascitur, a veteribus significatam: non
dubito: & aliam ob eam rem dictam: quæ aliat cuncta. Quam Lucre-
tius de natura rerum scripturus inuocauit eam dicit. *Aeneadam ge-
nitrice hominum Diuumque potestas Alma Venus.* Horatius in uersis
descriptione huius Venereis ueritate communis genitricis memores est:
eum inquit. iam Cytherea Venus ducit choros: immemor lona-lan-
dæque nymphis Gratia decemtes. *Redde gratias & nymphas Venere
tangit: quid enim amoenius est uerna serenitate: quid ceteri oculi
terreque quasi renouatione plus gratiosum? Hanc Aphroditem & ut
nos dicimus Spumigenam ex phœcis intelligimus: quæ phœces multam
hæc est humore vegetari nihil recte potest, & venire omnia cum pul-
sulant per humores cerninas: ut ueris naturam humidam esse ea gratia
maxime ille indiget: naturæ Plantes uoluerit: Hæc Venus in oia
quæ erant, quæque gignunt dispersa, alios naminum nomina in par-
tibus admittit: ut in uinæ cultura Bacchum: in frumentis germinantem
Ceresem. In arboribus frugiferis Pomonem: Sybaritibus Faunum &
Pana. quem Sermana interpretatio: ad totius naturæ typum retulit.
Nymphas nomine Venere comitantem, omneid accipimus: quod
terre immiscuum eius inuat comant in propagando fertilitatem, qua-
lia sunt humores amœni fontium: riuorum: Fontium quidem fluminum
quæ Nape: Montium Oreades. Nam & in montibus frequens humo-
ris cocta est. Arborum Dryades quæque una perstant & una intereunt
Hamadryades dicitur. Præ ceteris alie adiutus celo: aere sim & forma
loca: munera est primis fertilitatis sortitur a Venere matris comi-
te intimo qui Genius dicitur. Multa similia supra, ut Venere cum Mary-
te adulterium. Est enim ut dicit Venus procreationis vis: quæ Nym-
phis comitata: eum Martem hoc est calorem temperationem immixtum
plus uoluptatur & Vulcanum hoc est ignem: unde ois calor uidentur
origo esse minus amat: immodicus enim calor aut absumit uchemen-
tius aut resoluat quod ad genitricem amabat: obsequium id ipsum uolupta-
tioni non commodat. Nec aliud eius in Solem odium est: quæ quæ hic ubi
feruor est Sol, fertilitatem inducit Martemque uinculis nexum Vulcanum
no. ligni caprius reddit: quod his locis maxime contingit ubi Solis
uia est: hoc est sub tropicis & circa ubi a stus ardentissimi sunt. Hæc
inquit frater: ex his aperius cognoscere est, qui naturalis philoso-
phiæ nobis præcipere documenta, ut opus non sit auribus quasi Gry-
phibus eripere, adeo obscura & enigmatica ut uideat, insoluerat a dis-
soluto. Bene dicit. Nam ex alijs hæc discere te ut Pomas intelligas
conuenit, ut deinde ex ceteris maiora te maiori cum uoluptate dicas*

que non sunt cōmuniū sophoz sermonibus exposita. Nec illa qui
dem aliter a Variis scribi debēt. Tolle a Poeta picturā & Sche
mata: & vel Theologū cernes: vel Phisicum/ historici/ aut si ad vo
luptatem aliquid scripsit: omnino nomine postq̄ prius. Nam vt Mo
sicum matrem reddidit fistuli Cytharamas demis: aut fauces quo
minus canat occludis: ita non esse poeta poterit: cuiuscūq̄ illa inanis/
amena & a scolorū origine donata: rerum per involuera circum
scriptio denegabitur. Ad Deos redeo. Vulcanum venustas elam
dum exprimere voluit: qui a flamma circa seipsum ventulū facit ars
semper claudicant hoc obiecta est: vt & Seruus apud Maronē lib.
Aeneidos octavo docuit. Ex loze autē .i. ab æthere conceptū / & a lu
none .i. aere delectum in Lemnos phisicū est. Nam exhalationes ut
siderum in aërem atra sūt: dum circumstante frigore stringantur / &
compressi incedunt ita deproperat contrariōz impulsio lascitatus
impetus, vt circū incendat plerūq̄ & adurat quod tactū est. Id quod
in Lemno frequiter accidere apud fide dignos scriptores citat. Ve
nus autē cum gratias habet iustas comitis nitoris & pulchritudinis
fit dea: habetq̄ Natū Cupidinem: eo q̄ omnem venustatē / natura /
desiderium & oblectatio sequitur: quę duo amorē faciunt, tam ho
minaliter q̄ cum qui lascitis est: & quia persei iudicij fallax decepti
moraliter de re aliqua opinando q̄ veritas habeat: recte opus cu
pido a Poetis pingit. Quō autē, autore Porphiride: omnū delectatq̄
mater Venus creditā esse doctissimū cum Horatius ode. 3. libri pri
mi carminū Mercurio facundie deo attribuit: vt parum comis elo
quentia futura sit nisi Venere: hoc est elegantiam & venustatem fa
piat. Idem in arte Venere aperte pro gratia & venustate posuit cum
dixit. Ordinis hęc virtus erit & Venus. Transeo similia compluria/
quorum interpretatio longe est operę maioris q̄ vt hoc in loco exhiberi
debeat. Illa vt fere confessa adducere volui, quibus intelligeres
Deorū nomina non penitus apud p̄sicos inania / aut a veritate aie
na fuisse. Non sum autē nescius Eusebii in cap. tertio quinti li. his qui
decorum noia / aut ad vires hominis / aut natura propria: aut referre
non nihil refragari: cui equidē in sua sententia esse permisso dummodo
aliud nihil peruaferim: nam legens videtq̄ in Latinis negare non
possum. Ite quomō Gregos accepit: nescio. Nec in re peccasse nihil
vetusti videtur: sed in modo potius atq̄ abusu rei ex naturę arcano
tralatę, nam nihil oberatimo proderat: naturū & partes eius cœlū
& elementa dico: ea q̄ ex his procedunt: suspicere atq̄ admira
ri. In Deorū autē numerū referre que tam illustria: tam potentia: &
sempterna stabilitate mansura videbant: error erat: & talis quidē
vt ante vult: quē incerti difficulter cauere. Nos rectius qui per

Handwritten marginal notes in the right margin, including the word "venustas" at the bottom.

creatore artificii creatorem, & per ea quæ visibilia sunt, ad invisibilem perferat animæ ascensionem, ad quod apud Græcos latinisq; multi incharibus astris nati, aut veritatis plus studiosi, consecuti sunt. Propterea Aristoteles eum tam insignem fabricæ inuitus elicit, & plane contingere nō posse animaduertit, quin oia hæc ab aliquo immenso artifice penderit, eoque obstinacii & exultatione miratus est, qui Deos esse nō admittit (intulit aut alios Deos ab his quos cōmunis superstitio aserebat.) Si enim essent inquit, qui sub terra semper habitauissent, bonis & illustribus domiciliis, quæ essent ornata signis & picturis in structisq; rebus his oibus, quibus abundant hi qui beati putantur, nec tamen essent usq; super terram accipissent aut fama & auditione, quoddam nomen & vim. Deinde aliquo tempore patet factis terræ saticibus, ex illis abditis sedibus eua-
 dere in hæc loca que nos incolimus atq; exire potuissent, eū repente terram & maria eodumq; vidissent, nubium magnitudinē ventorūq; vim cognouissent: aspectu semper solem, atq; non magnitudinē pol-
 chritudinemq; tam etiam efficiētū cognouissent, q; is dñs efficeret toto celo hæc diffusa, cum alit terras nos occupasset, tam totū celum cerneret astris distinctū, & ornātū, Lunæ luminū varietatē tam erelocis tam senescētis, eoque ortū & occasus atq; in omni æternitate ratos innumerabileq; curias, quæ cum viderent, profectis & esse Deos, & hæc tanta opera Deoq; esse arbitrarentur. Hæc Aristotilem affirmasse scribit de eo libro de natura deoq; secūdo Cicero. DE MIRACVLIS AVTEM, quæ tū multa & magna illis quoq; seculis contigerunt, non puto dubitari posse: quin ea magnam Diæ colendis, adiumentū prestiterint / est enim suapte natura genus humanum in eas rerū admiratiōne proclive admodū, quæq; causq; nō statim intelligunt: ut nullius iudicij vulgus sepe id miratur: ut pote causa ignorata: quod a sapientibus negligit. Eurus Syrus: auctore Lilio. bello Seruili cū furore fanatico se inuadi iussisset, & Syriæ deq; æremonias in charæ miraculū edidit, ignē ore efflando quū eū prius intra buccas addita stuppa occultasset: ad quod hodie quoq; in ludicris est, Ea re consecutus tū vt primum tria milia seruiciorū recusantū quasi in libertatē vocarit, mox fama crescente, sexaginta milia in exercitu habuerit, quū his seruili versutia excogitatis prestigis in tot hominū milia Eurus potuit, quid alia longe maiora in alios potuisse putamus / Aëtius Nautus Augur qui: vt libro primo scribit Lilius: contemnebat auguria Tarquino cum eodem Nouacula cōtra omnium opinionem secusset, fidem indubij fecit & diis, & augurum collegio cui Diū fauere viderent, Tacta Vestalis quando Deā Vellā precata: in illis pudicitie iudicij cribro a quæ ex Tyberi haust,

Deoq; esse
 legens an
 frangit
 astra in
 stellas, si
 curans in
 notione.

haufit, facile miraculo obfecuta est ut Vesta deam esse firmius crede-
 rent q̄ petrus viciq̄. Adde olim diuino consensu mortalium animis illu-
 sit dymorum libido/adeo abduxit a veri iudicio. Quod Augustinus
 quoq̄ cap. 26. libri de ciuitate quattuordecimasserit: qui inquit
 Quis non videat qui sanum sapit subditos homines malignis demo-
 nibus, e quoq̄ demanatione non liberat nisi gratia dei per IES VM
 Christum dominum nostru, vi compulsos esse exhibere talibus Dejs
 quoq̄ recto consilio poterant turpia indicari: &c. Quid alia referantur
 quo facilius ad suspicandū illa veritas fuit, eo minus illis meta p̄ter se
 est. Inter magna tamen reperi & ea possunt, que Serabo lib. octauo
 de Aesculapio commemorat, eo qui in Peloponno ad Epidaurū ardem
 habuit cuius templo passim tabellae suspense fuerunt, in quibus cu-
 ratoru morboꝝ genera inscripta cernebantur: idem & Coo & Tri-
 ca edebat iussu affirmat. Quid: quod idem Aesculapius scriptis
 forma Romani nauis ingressus & in Latium versus Tyberinā in-
 sulam occupauit, quis tam cupidū urinandū Dymonē nō rideat: qui
 tamen ut putatū est, ingenium Pētiliniam autem a primo Valerio
 sedauit. Ingers miraculū & hoc haud sane temere vitium est, q̄ p̄
 similitudine aduersa deorum mater Cybele: ab infente erimnis virgine
 Claudia trahi voluit cum reliqua omnibus conatibus auctore Luio,
 restituit. Praeter ea iudasse simulachra: lachrymata esse / lectū mu-
 tasse: que Luuius & Iulius Obsequens: memorijs prodiderunt, haud
 dubie inter magna miracula numerabunt, ut interim ea nihil memo-
 rem: que genū passim multitudine vidit. ADDO his oracula Ham-
 monis i Cyrenisica, Dodonei leuis in Epiro: i Peloponno Olympici.
 Apollinis vero i Lycia / Patari. In Phociae Pythi. In Ionia Branchi-
 da, ad Cokophorem Clarij. In Aeolide Cylici: Sminthij: Grini. In
 Treode Lycij: Tymbrij: Gergithij. Quibus omnibus diuinus honor
 per miracula tributus est, q̄q̄ vere de his dicatur quod psalmo. 85.
 scriptum est. Oēs dñi genū Dymonia. Adde his prestigias & falc-
 mandū compertissimā potentū, quibus apud maiores multi non in
 infantū solam aut morboꝝ, sed & in varijs generis animalia, existima-
 uerunt permutari, tanta (ut Augustinus inquit) iudificatio Dymonū
 fuit: que quantum etiam Augustino viuente inter homines fides ha-
 buerit, lege cap. 19. lib. de ciuitate decimo octauo. Adde & semina
 in quibus Deoꝝ quoq̄ fauor affuisse creditus est / atq̄ vitium non
 hodie tñ ipsa fides adhiberet quantum ipsa veritas adhibuit, corū
 interpretes libet audiamus: & nobismetipsis plerumq̄ nescio quid
 boni & mali p̄cinitus: quin & ad semina multi referimus: que qd
 eorum, quod indicatū antea per ea nobis demutibus existimamus,
 magis fortan peccato q̄ illi maiores: quod vero contempto saluum

deinde uia sequimur. Quam per somnū apparuisse pleriq; san-
ctissimis religionis nostrae uiris legitimus. Id quod fieri posse de rerū
fugurariū insipientia etiam Platonici affirmant. Miraculosa tū cum
gentium opinionibus uisa esse rem salūq; deorū uocunt. Quale
illud fuit Latini rutili Romani sepe somnis admoesti, cuius memi-
nit Augu. l. cap. 20. h. quanti & h. i. Valerius. EX QVO IGITUR
omnia plena miraculis in illa. erroris aetate fuerunt. Non improbo
horum sententiā, qui hodie non temere miraculis adhaerent, cum
pessimis possit effici quod vulgus dum causam ignorat mirari: cla-
rissimo doctore Gesone id comprimis adprobare, qui in libello de
Carthagenisū ordine, affirmat miracula a quibus solis sanctitatis
probatio sumat maleū apud nos suspecta esse, q; cum malis sint cō-
munita Nam & Iudas signa fecit, & cū eptis Apostolis percellatam
efficiendi Harmonia suscepit. Muka (inquit idem) quę non Christianis
fidei sed Magice artis ostentamenta sunt a simplicibus quasi mira-
cula acceptantur, nil mirum ergo p̄ricos doctos fuisse, si hoc se
duci multos & falli contingit. PRAETEREA QUID ILLVD q; q;
multi Deorū opinionem fidem licet in re bona, fraude tamē compara-
uerunt. ut apud Romanos Numa Pompilius: qui ut maius religioni
pondus adhaeret: a multitudine digressus cum Aegeria de Nymphis
loqui edocuitus est. Idem Xamolxis apud Getas. In Crota Iuppiter/
Spartę Lycurgus: in Attica Trophonius: auctore libro. 10. Strabo-
ne, fecisse edememorant. POSTREMO animaduerto beneficentiam
inter mortales, in multis alit supra adductis uoluntatē aut damnum,
mortem aut salutem: decore aut turpitudine, quę inde homini acce-
dere possit: inuenerę Deorū multitudini causam prebuisse. Nosti ad-
agionem. Homo homini deus: Nosti illud Maroniani. Namq; erit
ille mihi semper Deus. Quę dicta sunt nempe eo sine, q; benefacere
& edo dare alijs proximum esse cuidam diuinitati uim est. Hinc
illud. C. Plinij cap. septimo libri secūdi. Deus est mortali iuuare mor-
talem, & hęc ad eternam glorij uia: hac proceres iere Romani: hac
nūc inquit cœlesti passu cum liberis suis uadit maximus aut rector
Vespasianus Augustus sc̄tis r̄chus subueniens, hac est uetustissimus
referēdi h̄meritudo grati mos, ut tales nūmib; ascribit. Hactenus
Pl. Hoc passu Regū Romani in deorū numeq; edenderunt, & post/
Cęsares boni & mali. Boni quidē per uirtutē quę subditis eos com-
mendasset, sicut Augustus, cui uino diuinos honores exhibitos fuisse
constat. Mali uero q; timbantur, deorū nomenclaturā mitigati sunt
a salutantibus. sic Dominicus Teste Sueto. dominus deus appella-
tus est: cum portentosę nequitie esset, malis enī Principibus tribue-
re p̄ sepe mortalium formido eos honores cogitur, quibus se boni

quidem digni sunt. Nam ut Plinius in Panegyri ad Traianū inquit. Ingeriosior est ad excogitandū dissimulatio veritate, seu utis libertate, motus amore. Scimus nihil esse ad blandiendū promptius aia timidū: qui id etiam quod odit obfirmare solet, & quod cōvenit ne noceret venerat. Sicut in lib. de Dignitatibus Michael Pichus de Eusebeus scripū reliquit. Qui patrem deum & duos eius filios esse existimantes cum patri supermundana tribuissent, ita mundana filijs distribuerunt ut ecclesia junior / subecclesia senior occuparet. Eorū igitur iuniorē tantū tanq̄ eum qui melio: provincijs dominaret colebant / seniorē vero interim non sperebant, sola illa causa ne malefaceret. Hoc modo vel ex impijs Deos factos, sicut mortalitatis consensu quis invenit, aut quis tandem veros deos esse sibi persuasit debet, quos vacillantis vulg: præconia celo inscripserūt. Hoc modo Cretensis Iuppiter Deus factus est, nam & callidissimus fuit et dissimulus, quoq; utiq; ad corrūpendos mortalū animos seorsum satis efficax erat. Proinde videmus hodie: divinos, hoc est maximos honores, his hominibus multo magis a vulgo præstari, qui fortunę phaleris emicant q̄ qui virtutis ornamentis. Nec adeo in plebe de viro quem colat frequens questio est / an integer & constans sit quā illa / an dives, an largitor, unde illud est, q; amplissimo fortunę luxu prætextum victum, frequentiora suffragia, q̄ sicca paupertate merita virtus mereat. **PLUR HAEC TAMEN latendum est, & virtutem apud præcos / melioribus cogniti digni divina veneratione visam esse, maxime si multis profuisset, & talis erat quę nō hominis solum virtus, sed deos absentū magna videret: qualis ea fuit quę in Hercule per tot pericula semper illustris victorijs extitit / nam sine vera sint sine fida quæ de Hercule ferantur illic certe tendebam, ut divi tuis honos reg tam indigniter gestarū amplitudinē merito sequeretur. Deus itaq; factus & celo donatus est Hercules: de quo tū (ut Cicero scribit li. 3. de natura deorū) Aelius verus Poeta, hanc quasi esse monem stulticiam intelligens / dubitavit quo pacto ille cui in monte Oethy illarū lampades hærent in domū terrā Paris ex illo ardore perueniens / Quem & Homerus conveniri apud inferos facit ab Vlyse sicut ceteros qui exciderant vita. QVIS NESCIT ut nihil præteream excellentibus artibus tantū venerationis tribuēt, ut his q; eas aut transissent aut auxissent, divini honores decernerent, sicut Belo Nisi patri, qui & Iuppiter dictus est templū statuarum Babilonis ob syderū siderūq; inventionem. Pl. autore li. 2. ubi de Babilone. Berof item Chaldæo Astrologo Atheniensi publico Gymnasio, ob divinas predicationes statuarum inaurata lingua posuimus. Hippocrati medico ob pætilentū prædictū eosdē quos Herculi honores gratia**

decreuit, sicut idem lib. 7. scriptū reliquit. Strabo lib. 8. asserit a Spar-
tanis Lycurgo sacrum extorsū fuisse & arcua sacrificia peracta.
POSTREMO quod ad eorū rationē pertinet, quæ hominibus vitia
aut damnosa esse visa sunt, multum admirari sepe soleo / quod eo luti-
tatis potuerunt homines peracire, ut bruta & inanimata: deorū ho-
noribus dignarent, quod ægyptiis translatus fuit: qui in hoc soleo
Crocodilos: ibi ides Bouesq; in deorū delubra adificerunt. Præterea
teste Plinio: alii in cephalæisici & raphanū, venerati: ut plane videri
debeant: omnem præcellentem utilitatē dānis honoribus coluissē.
Quod ægyptos fecisse eo soleo vehementius admirari: quo proprio
res traditione diuine legis fuerunt, & magistrū Moēsē eiusdem inter
prætēm coram audierunt, ut monstri loco habendū sit, errare eos, quod
sapere tanto ductore maluisse. Scribit Strabo Ethereus homo, libro
geographiæ sexto decimo, docuisse Moēsē / quem admodū Ægypti
non recte sentit, qui straxit ac pecorū imagines deo tribuerunt, id est
esse deum quod eorum mundū & totā naturā cōtineret: cuius ima-
ginem effigiarē nemo posset. &c. Ille hæc dicit (inquit Strabo) bonis
sane nō paretis hoc gēnāit. Quibus verbis nimirū significat maiore
partem malorū / diuine legi rebellem fuisse: refero hæc: mi frater: ut
intelligas quod pronū in errores sit genus humanū. In Cyrenica regi-
one contra mæcarū multitudinē quæ illic pestilens esse solet. Achore
mæcarū deū inuocare cōstituerunt: cui quod primū litatū fuit, interisse
mæcas scribit Plin. cap. 27. libri decimi. Eandē permittit auertunt Pe-
loponneses in Olympiæ certaminibus, cum Myodem tauro imola-
to inuocasset, nubes mæcarū quæ illic densissime perirepāt, extra
territoriū abire sibi persuaserunt. Hæc indubie fiebant, ne mæcarū /
numina nocerent. Ut hoc loco quantum præ timore ad deos asseren-
dos veritas mota fuerit, notū esse queat: Hinc Romæ illud Febri-
facium in palatio hinc Orbos ad plem Lariū ara, & malæ fortunæ
in Exquilis de quibus Plin. hinc inter decoris & cōmoditatis cerna-
menta Deæ sunt Pudicitia, Concordia, Mens, Spes, Honor, Clemen-
tia, ac fere per singulos animorū affectus, singula numina / ut & fur-
torum & scelerū propitios sibi pleriq; deos statuerunt. HÆC EST
frater: oim Deorū Gentiliū semina: hæc illa ingens maiestas videlicet
in quā cōstitire Poetarū verborū lectores a multis credunt / quasi
vero non tota illa veritas oberrasset, & errasse eam, non vel medi-
ocriter eruditus intelligere posset. Multi (sunt) Christiani sunt Poete
qui de dijs Gentiliū cotidie legunt. Nemo igitur peior Augustinus, qui
omnē / ut ante dixi, fallorq; deorū rationē excusat. Idem La. Iamius /
Tertullianus, Prudentius, fecerunt, quos ut male de fide deorū religi-
one meritos locutus illoq; sententiam abieciemus. Fulgentius vero

peritus audendus non est, qui in libello quæ Mythologicæ inscriptæ
 veritas maxime de dijs fabulas, aut ad Phisicæ aut ad Historiam
 accuratissima interpretatione refert. Poch quanta invidia. Hos enim
 non intelligunt nisi qui Gentiliû libros cotidie revolunt. Eam ob
 rem libere assero/nam quisquis est, qui in Gentiliû legendis libris/
 non magis fide nostra sustulens est, quæ ut moueri se & abduci a se,
 præsecrâ erratis fateatur, non solum malum Christianum, sed Pœtæ
 tam etiâ stupidû & insulsum esse, si modo Pœtæ se nomine iactarit.
 Multo mihi est suspensior erchra in non nullis poætæ libris obscuro-
 ritas: qua nequi legût raperent magis formidant quæ quæ deoꝝ magis
 animos fidei gratia imbutus acquiescat. Deoꝝ suspitio in sacris
 literis, vapote vnum deum indicantibus namq̃ legentibus formidata
 est. At libido & in Venerem proclue desiderû, ne in iuuentibus aut
 mis ex scriptura sacra inuaderet, frugalissimi viri olim diligenter
 prouiderunt, confeci & in illis esse quod immaturû quæ accenderet.
 Si dubitas: Hieronymû legito. Qui in prelogo interpretationis sup
 Canticoꝝ cantica scribit: apud Hebræos neminẽ ante marorû ritatẽ
 ad eius libri lectioẽ admittam fasces, ne scilicet in animo suo pe
 ingens ad molliciem pronõsa plus quæ spiritus operaret. Idcirco va-
 tes Christiani recentiores, quæ ad Gentilitatis imitatioẽ Numina
 illa exotica inuocant, nil pro se me offendunt nam si modo facti sunt
 amonens verborû inuolutis semper quæ abditû est indicant. Quando
 aut læsciant, & lubricæ verborû molliciem vel propter iocos & vices
 inest tibi multo ego magis suspicari soles venenû quæ si, vel louem pri-
 soem vel Apollinẽ aut Musas inuocast, his etenim occulta veritas/
 illis autẽ ad læsciendû præbens fomentum inest, Mallem ergo puero
 Marullũ donare hymnos, quocumq̃ modo legeret, quæ Pontani ende-
 casyllabas, ut de recentioribus dici. In illis hymnis vapote ab exae-
 tissimo iudicio profectis, multa fruges inest: si saltem eos sensus ex-
 ceptimus, quos ipse sagacibus animis intelligendos reliquit. In Pon-
 tani vero Phisicis præter verba et sales ipsamq̃ lepore nihil reliquit est
 quod iuuenti cõmodet. Hoc non propterierim quæ Galeotus Narsen-
 sis homo doctissimus, verum in his quæ ad religionẽ attinet, nihil
 nõnihil suspensius. ca. primo eius libri quem de incognitis vulgo in-
 scripsit, & Plinij & Augustini excitat se mirari ait, quæ in Deoꝝ præco-
 rum tam pertinaci reuerentiæ non animaduenerint naturæ partes/
 que ex diuina potentia profuxerint & solus dei vestigium essent/a
 molis doctorum nomine intellectas fuisse, qua quidem sententia sua,
 quantum ad Plinium attinet non refragor/ nam & hic innuans quæ
 vili alij opinatus est, quæ & nulli inæroꝝ dijs curâ permisit, & antea
 nostros mortales esse apertè affirmat. In Augustino autẽ alijsq̃ suoꝝ

Pontani

Plinij

Augustini
 Plinij
 Augustini

temporū viris id maxime quod egerunt approbo, non q̄ a deo illa
 theorie que Gentilibus obsecrūt, nos iuuent: quos enim erratum nō
 agnoscit vacillatit. Sed potius q̄ tempore quo fides propagari ce-
 pit maior in hominibus obliuina erat, quam ante unq̄. Excipiant
 igitur noxia magno labore decedat: ut salubria rationis habent
 lectum. Nam quos Deos maiores, ex Phisets atq̄ quos reuult, cau-
 ſis ſaturant, iuniores ita deos eſſe abſenerunt, ut nec alios et edi-
 derint: nec que ſinḡ deorū origo foret cognouerint. Hoc modo, ſicut
 bene inuenis vulgus iners temere nōnūq̄ abunq̄ ita Deorū origi-
 que a primis illis non ſine cauſa ſuſcepta videbatur, poſtera multi-
 tudo multiformi ſuperſtitione peſumdedit. Minime illi potius ſunt
 (quod Galeotus videt abſerere) non erraſe: qui naturę opus quod
 eorūq̄ ut deū venerati ſunt, hec illis maior cauſa fuerit colendi, quā
 his qui leuius licentiaſq̄ oberrarunt. Illud mihi ſemper maioris
 pertinacit̄ q̄ prudentię vſum eſt, quod multi hic primū qui ſapere
 ſe ante alios exiſtimant, id ipſum argerime ſeruiū deos quiſpiam
 dicat numero multitudinis ut dij te imortales inſolumen velint / aut
 Diſ veſtrā ſidē. Item Si Di� ne exleſtes iuuerint / hiſq̄ ſimilibus: ve-
 teris lingę vetuſtatē imitatus. Cum ipſos etiā homines deos eſſe
 permitant / dumodo eum deū nominemus qui diuina poteſtate ſibi
 particeps factus agit egimus, quod alicui ſolus dei erat, quem ad
 modum apoſtoli dum mortuos ſaluauerunt. Hinc illud Pſalmo g. 1.
 Dixi vobis diſ eſtis / vbi Nicolaus de L. yra quem illi maxie proble,
 Executores inquit: Diuine iuſtitię deos eſſe. Frequentiſſe illud eſſe
 debet ut deos imortali potes q̄ deos dicas, quanq̄ ne ab eis q̄dem
 obedi ſi ita protuleris ut ſantos & acceptos deo intelligas: id quod
 ego cum ſcribo ſemper in animo habeo. DE POETIS itaq̄, ut factū
 ſineim breuiter ſic ſtatuo: ut ſi aſchi fuiſſent & a vulgi pietate alieni
 imp̄i videri haud iniuria poterim, quod a ſis probata numina ip̄i
 cōſempſerint, quod Diagora atq̄ ſupra nominatis cu. nit. Ex quo
 vniſimile videtur, multos in animo verum tenuiſſe, & diſimulaſſe
 tamen, nec vlla ſcriptura prodidiſſe. Si vero cōmunes deos ut veros
 colauerunt, ſuntq̄ precorū proſecuti, in cōmuni fuerunt error a ea/
 quod ego magis conſiderandi proſequor q̄ vlla odio, Interim de dei
 miſericordiā nihil diſſido per qui & illoſum temporū viri iuſti, qui
 eam vnicū cognouerūt / eſſe legem non habuerunt ſuſcipi potue-
 runt, aut ſcriptura hebreorū informari, ut de Orpheo qui a deo cui-
 dent de vero deo ſcripti Eufebius in p̄icaf. lib. prepar. Evan. i. 3.
 Aut per Prophetiam ſine oculiſ inspirationē adiuti, quod de vete-
 ribus Philoſophis bonis, in expoſitione Symboli Athanaſii credere
 ſe affirmat Alexander de Hales, multifarię eruditionis Monachus/

...

...

Alexander
 de Hales

ad eos nostris accipens, ut scriptis suis refragari placulum sit. Malos
autem graecorum legem nouisse ex eo credi par est, quod autore Eusebio lib.
propterea. Euang. 13. cap. uero septimo constat / ante Alexandrum &
peritarum imperium quinq. Moysi libros in graecam linguam: quos non
eodem modo tralatos fuisse, quod ante indicatumus. Tum & inspirati-
one gratia quos plurimum potuisse etiam in Gentibus, Sibyllae indicant
quas per spiritum sanctum uacinas ex Augustino supra adduximus.
Si qui igitur sapientium animi alius in veri cognitione euecti, de deo/
deque rebus diuinis acutius uentibus senserit, melius esse existimabit
eum ueritate libere sentire, quam uulgi errores amouendo, aliud docendo
diferentiam subire. Videbant enim periculosissimum esse religionem quam
longa firmaliter conuenero, longiusque usus pietatis preterito stabili-
tasset, noua deorum cultura inducta dimittiare. Inter quos cum uicinis
Socrates constantis iam animi philosophus, de Aethiencium dijs
aliter sensisset quam multitudinis tolleraret opinio, Deos diuinaque con-
templasse iudicaretur, euectam in carcere bibere coactus, uel amore
uitam fatis reddidit. Postea uero Romani Pontificis hanc, & statum
sacerdotum eorum omnia religionem / si laessissent, aut quemadmo-
dam hominum malos mores profudissent, in exitum inducere
legati aut supplicio affecti fuissent. Plato euectos Poetas putauit
quod de dijs inuenta multa scripsissent, imo si non scripsissent, aut deos re-
spuissent citius uerba euecti, poetas dedissent. Scimus quos minus
habere, quae damna, si quis in re etiam iniqua / Immodestus a mil-
litudine dissentiat. Ut uideri possint multa Poetae de laeo deo dijs
eueris in uulgi & principum gratiam quae uicinis non probantur, scrip-
sisse eum multosque principum studium esse populo ut placerent quas se
euectae fabulas. Quanta autem in diluendis religionum falsaque erratis dif-
ficultas sit iudicio sunt apostoli nostri, & fidei Martyres / qui a ma-
gistro suo IESU Christo mori magno se odio multis futuris ob ue-
ritatis asseruonem cognouerunt, quin & spiritum ueritatis qui ipsis e cae-
lis missus est, corroborant, cum in eam expedirent se facinorosum /
ut uera fide mortales ibuerent, per tot carceres, tormeta & ipsa uul-
nera, tot atrocissime sumptas mortes, in rebelles animos religionem
uicinis uere per principia propagarunt. Quid multa: Scimus Sal-
uatoris nostri ab incredulis occisum. VOLVI hinc ad te fratrem pau-
lo uerbis scribere: ut intelligeres quod uerbis inuicem deorum multitu-
do niteretur, ut eo minus ueritatem scripseres legens deorum gentium
uicinis numero: cui nullus ignarus animus accedit, premereris. Ita uero
quae scripsi uelim accipias, ut nihil asserere me, quemadmodum praes-
tas sum, sed uerissima tantum si non peritas uera, tui gratia scribere
uoluisse tibi persuadear. Hoc enim modo qui fidei dono praeditus es /

tanq̄ ex praelata aliqua specula, in vetustiorū errorū humi facientes
 nebulas despicies, & gratias ages Deo optimo maximo cuius arca
 na sunt consilia q̄ in hanc tentationē non induitū ecclesie Christia-
 ne militum esse & Christi vulnera profiteri te voluerit. Præsertim hæc
 meis lectis non difficile illis respondebis, qui oia de diis Poetis quasi
 errorum maximis autoribus eribere solent. Quum enim vultus
 errasse vel ex hoc consilare possit, q̄ ne hodie quod, in illa gratia &
 euidens verū salutis omnes nobiscū sentiant, ut miserandum sit, ne
 dicam lachrimabile minus parit̄ mortaliū in vera fide mereri, & in
 medio nostrū eos esse qui ab ecclesia scientes volentesq̄ defecerunt.
 Vt tibi maiori odio dignus videat̄ hic ne qui verum ignorans spe-
 cie veri decipiatur, qui cum verū sibi perscripsi est & inclarum
 eo relicto de industria falsum viciosumq̄ sequitur. Atrocitus certe
 plebsitur qui comisit quod lege prohibitiū esse scivit, minus vero, q̄
 legem ignoris quod contra eam esset admisit. Vnam tantū contra
 Thuras & Sarracenos: contra Scythas & Tartaros illi clamarent
 quantū contra gentiles Poetas minus male mereres insurgens, me-
 lius fore: assis fidei incolumitas habitura esset. Quis Poeta Mahu-
 metum indignauerit & sectam eius quis vates carminis præconio dis-
 sperdit: Si quis Cæorgi Trapezuntis clarissimi peripatetici seminā
 probatis affirmabit & Platonicæ philosophiæ Mahumeti sectā ma-
 nasse. Quis leuissimū spiritū sanctū negavit, aut Christum filium dei
 esse, aut MARIAM virginem abnuit: At illa committentes, & in-
 ter nos ambulans securi & circū nos sui perpetuis incurSIONIBUS sa-
 cro sanctam ecclesiam infestare non desinunt, nostris interim armis
 in magna viscera conuersis, ut & nos, nescio quomodo, non audiores
 esse fidei sed vastatores futuri, videri non iniuria possimus. Hic cla-
 more opus esset, amiserit, in hos hostes vestre indignationis tela
 dirigite, & publice communitati consulitis.

AN IDEO HIERONYMVS AB ANGELO PERCVS-
 sus sit q̄ Ciceronem legit. TITVLVS. XX.

N Hieronymus ab Angelo ad tribunal Dei percussus fue-
 rit, propterea q̄ Ciceronis nimis studiosus esset, hoc sane
 loco quia aliud sit de Cicerone, aliud de Poetica inestigat̄
 non mouissem, nisi eodummodo insistantiū literis remeritas, ab sine
 delictumne quasi probro, tam in Ciceroniano q̄ Maroniano fre-
 quenter vertitur. Nec ignoro ante me pl̄, resq̄ & in primis Lauren-
 tum Vallam de re latina mentisissimū scripser̄, hanc rem tractatis
 Quam illi eo libere repeto, quo magis illi obicere idem & quasi
 Herculeam